

MUZEY – MILLIY MEROS SAQLOVCHISI

Sattorova Xurshida Nurmatova

Termiz davlat-muzey qo'riqxonasida ilmiy xodim

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19244964>

ARTICLE INFO

Received: 1st March 2026

Accepted: 5th March 2026

Published: 27th March 2026

KEYWORDS

Muzey, milliy meros, tarix, madaniyat, eksponat, muzeyshunoslik, arxeologiya, ma'naviyat, madaniy yodgorlik, merosni saqlash.

ABSTRACT

Mazkur maqolada muzeylarning jamiyat hayotidagi o'rne, milliy merosni asrab-avaylashdagi ahamiyati hamda yosh avlodni tarbiyalashdagi roli haqida so'z yuritiladi. Muzeylar insoniyat tarixining muhim guvohi bo'lib, ular orqali xalqning o'tmishi, madaniyati va an'analari o'rganiladi. Shuningdek, maqolada muzeylarning vazifalari, turlari va ularning ilmiy hamda tarbiyaviy ahamiyati haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Har bir xalqning boy tarixi, madaniyati va qadriyatlarini mavjud bo'ladi. Ushbu boyluklarni saqlash, o'rganish va kelajak avlodga yetkazish muhim vazifalardan biridir. Bu borada muzeylar alohida ahamiyat kasb etadi. Muzeylar tarixiy, madaniy va ilmiy boyluklarni saqlovchi muhim maskan hisoblanadi.

Muzeylar insoniyat sivilizatsiyasining rivojlanish jarayonini aks ettiruvchi joy bo'lib, unda turli davrlarga oid eksponatlar jamlangan bo'ladi. Bu eksponatlar orqali insoniyatning o'tmish hayoti, turmush tarzi, san'ati va madaniyati haqida tasavvur hosil qilish mumkin. Muzeylar nafaqat tarixiy buyumlarni saqlaydi, balki ularni o'rganish, tadqiq qilish va jamoatchilikka namoyish etish vazifasini ham bajaradi.

Bugungi kunda muzeylar nafaqat ilmiy muassasa, balki ma'rifiy markaz sifatida ham faoliyat yuritmoqda. Muzeylarga tashrif buyurish orqali insonlar o'z xalqining tarixi bilan tanishadi, milliy qadriyatlarini chuqurroq anglaydi. Shu sababli muzeylar jamiyatning ma'naviy va madaniy rivojida muhim rol o'ynaydi.

Muzey tushunchasi va uning kelib chiqishi

“Muzey” so'zi qadimgi yunon tilidagi “museion” so'zidan kelib chiqqan bo'lib, u “ilhom maskani” degan ma'noni bildiradi. Qadimgi Yunonistonda museion deb ilm-fan va san'at bilan shug'ullanuvchi olimlar to'planadigan joyga aytilgan.

Keyinchalik bu tushuncha rivojlanib, tarixiy buyumlar, san'at asarlari va madaniy yodgorliklar saqlanadigan muassasa sifatida shakllandi. Dunyodagi dastlabki muzeylardan biri qadimgi Misr va Yunoniston hududlarida tashkil etilgan deb hisoblanadi.

Zamonaviy muzeylar esa XVIII-XIX asrlarda keng rivojlana boshladi. Bu davrda ko'plab davlatlarda milliy muzeylar tashkil etildi. Ularning asosiy vazifasi tarixiy merosni saqlash va uni ilmiy jihatdan o'rganishdan iborat bo'lgan.

Bugungi kunda muzeylar jamiyatning muhim madaniy muassasasi hisoblanadi. Ular ilmiy, ma'rifiy va tarbiyaviy vazifalarni bajaradi.

Muzeylarning asosiy vazifalari

Muzeylarning faoliyati bir necha muhim vazifalardan iborat. Eng avvalo, muzeylar tarixiy va madaniy boyliklarni yig'ish va saqlash bilan shug'ullanadi. Bu boyliklar eksponatlar deb ataladi.

Ikkinchi muhim vazifa – ilmiy tadqiqot olib borishdir. Muzeylarda saqlanayotgan buyumlar olimlar tomonidan o'rganiladi va ular asosida yangi ilmiy xulosalar chiqariladi.

Uchinchi vazifa – eksponatlarni jamoatchilikka namoyish etishdir. Muzeylarda tashkil etiladigan ko'rgazmalar orqali odamlar tarixiy va madaniy meros bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Shuningdek, muzeylar yosh avlodni tarbiyalashda ham muhim rol o'ynaydi. Muzeylarga ekskursiyalar tashkil etish orqali o'quvchilar tarixni yanada chuqurroq o'rganishlari mumkin.

Muzeylarning turlari

Hozirgi kunda muzeylarning turli yo'nalishlari mavjud. Ularning har biri ma'lum bir soha yoki mavzuga bag'ishlangan bo'ladi.

Tarix muzeylari – insoniyat tarixiga oid buyumlar va hujjatlarni saqlaydi.

San'at muzeylari – rassomlik, haykaltaroshlik va boshqa san'at asarlarini namoyish etadi.

Adabiyot muzeylari – mashhur yozuvchi va shoirlarning hayoti hamda ijodiga bag'ishlanadi.

Tabiat muzeylari – tabiat boyliklari, hayvonot va o'simlik dunyosiga oid eksponatlarni saqlaydi.

Memorial muzeylar – mashhur shaxslarning hayoti va faoliyatiga bag'ishlanadi.

Har bir muzey o'z yo'nalishiga ko'ra jamiyatga muhim ma'lumotlar beradi va madaniy merosni saqlashga xizmat qiladi.

O'zbekistondagi muzeylar

O'zbekiston qadimiy tarix va boy madaniyatga ega mamlakat hisoblanadi. Shu sababli mamlakatimizda ko'plab muzeylar faoliyat yuritadi. Bu muzeylar xalqimizning tarixiy merosini saqlash va targ'ib qilishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekistondagi muzeylarda qadimgi arxeologik topilmalar, milliy kiyimlar, hunarmandchilik buyumlari, tarixiy hujjatlar va san'at asarlari saqlanadi. Ular orqali xalqimizning o'tmish hayoti, urf-odatlar va madaniyati haqida qimmatli ma'lumotlar olish mumkin.

Mamlakatimizda muzeylar faoliyatini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Muzeylarda zamonaviy texnologiyalar joriy qilinib, yangi ko'rgazmalar tashkil etilmoqda.

Muzeylarda eksponatlarni saqlash va restavratsiya qilish

Muzeylarda saqlanayotgan eksponatlar tarixiy va madaniy jihatdan juda qimmatli hisoblanadi. Shu sababli ularni saqlash jarayoni alohida e'tibor talab qiladi. Eksponatlarni saqlashda harorat, namlik va yorug'lik darajasi muhim rol o'ynaydi. Agar bu sharoitlar to'g'ri bo'lmasa, qadimiy buyumlar zarar ko'rish mumkin.

Muzeylarda ishlaydigan mutaxassislar eksponatlarni muntazam ravishda tekshiradi va ularni saqlash choralarini ko'radi. Zarur hollarda buyumlar restavratsiya qilinadi. Restavratsiya – bu tarixiy buyumlarni asl holatiga yaqin tarzda tiklash jarayonidir. Bu ish bilan maxsus tayyorgarlikka ega mutaxassislar shug'ullanadi.

Restavratsiya jarayonida buyumning tarixiy qiymati saqlab qolinishiga alohida e'tibor beriladi. Chunki har bir eksponat o'z davrining muhim tarixiy manbasi hisoblanadi.

Zamonaviy muzeylarning rivojlanishi

Bugungi kunda muzeylar faoliyatida zamonaviy texnologiyalar keng qo'llanilmoqda. Masalan, interaktiv ko'rgazmalar, elektron kataloglar va virtual muzeylar tashkil etilmoqda. Bu esa muzeylarga tashrif buyuruvchilar sonini oshirishga yordam beradi.

Ko'plab muzeylarda multimedia texnologiyalari yordamida eksponatlar haqida batafsil ma'lumot beriladi. Ayrim muzeylarda esa virtual sayohatlar tashkil etilgan bo'lib, internet orqali ham muzey bilan tanishish imkoniyati mavjud.

Zamonaviy muzeylar nafaqat eksponatlarni namoyish etadi, balki turli ilmiy konferensiyalar, ko'rgazmalar va madaniy tadbirlar ham o'tkazadi. Bu esa muzeylarning jamiyatdagi ahamiyatini yanada oshiradi.

Muzeylarning tarbiyaviy ahamiyati

Muzeylar yosh avlodni tarbiyalashda katta ahamiyatga ega. Ular orqali o'quvchilar o'z xalqining tarixi va madaniyati bilan tanishadilar. Bu esa ularda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantiradi.

Muzeylarga tashrif buyurish insonlarning dunyoqarashini kengaytiradi, tarixiy bilimlarini boyitadi. Shuningdek, muzeylar milliy qadriyatlarga hurmat bilan qarashga o'rgatadi.

Shu sababli maktab va oliy ta'lim muassasalarida muzeylarga ekskursiyalar tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, muzeylar milliy merosni saqlash va uni kelajak avlodga yetkazishda muhim rol o'ynaydi. Ular insoniyat tarixining muhim guvohi bo'lib, madaniy boyliklarni asrab-avaylashga xizmat qiladi.

Muzeylar nafaqat tarixiy buyumlar saqlanadigan joy, balki ilmiy va ma'rifiy markaz hamdir. Ular orqali insonlar o'z xalqining boy tarixini o'rganadi va milliy qadriyatlarga hurmat bilan qarashni o'rganadi.

Shu bois muzeylarni rivojlantirish, ularni asrab-avaylash va yoshlarni muzeylarga jalb qilish jamiyatning muhim vazifalaridan biridir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. Toshkent.
2. Muzeyshunoslik asoslari. Toshkent, 2015.
3. O'zbekiston Respublikasi madaniy merosi haqida ilmiy manbalar.
4. Madaniyat va san'atga oid ilmiy maqolalar to'plami.
5. Tarix va madaniyatga oid o'quv qo'llanmalar.

INNOVATIVE
ACADEMY